

De werking van kennislabs in de praktijk: succesfactoren en knelpunten

Helma Oolbekkink, Quinta Kools, Henderijn Heldens & Anje Ros

Sprong Voorwaarts is een *anders* georganiseerd netwerk van onderwijsmensen. Met oog voor eigenheid en gelijkwaardigheid werken we samen aan toekomstgericht onderwijs. Samen met onze partners organiseren we kennislabs rondom vier domeinen: anders zijn, anders doen, anders organiseren en anders sturen. Kennislabs waarin we creëren, ontwerpen, onderzoeken en leren met de onderwijspraktijk en de omgeving.

Kennislabs bestaan uit een divers samengestelde groep mensen met een gedeelde interesse voor een bepaald praktijkvraagstuk. De praktijkvraagstukken zijn via vraagarticulatie met de partners binnen het Sprong Voorwaarts netwerk tot stand gekomen (bijvoorbeeld vraagstukken rondom didactisch coachen of formatief evalueren). De vraagstukken komen direct voort uit de onderwijspraktijk en worden daar als urgent ervaren. Samenwerken aan een praktijkvraagstuk door mensen uit verschillende onderwijsorganisaties biedt veel kansen om te verbinden en te leren, maar is ook complex. Om het proces in het kennislab te ondersteunen en ook echt tot praktisch bruikbare opbrengsten te komen zetten we een methodiek in, ontwikkeld in het lectoraat Goed leraarschap goed leiderschap van Fontys. Deze methodiek bestaat uit 8 bijeenkomsten. De bijeenkomsten volgen de fasen van design thinking en principes van netwerkleren. De deelnemers werken in 8 stappen gericht toe naar een product. Elk kennislab wordt gefaciliteerd door een kennisregisseur die zorgt voor de planning van de bijeenkomsten en de procesbegeleiding tijdens de bijeenkomsten. De kennisregisseurs zijn gedurende een dagdeel getraind in de methodiek van de kennislabs en hebben toegang tot hulpmiddelen in de vorm van PowerPoints, werkvormen, vragenlijsten voor de deelnemers etc. (zie ook [Toolkit | Samen innoveren in een innovatieteam - Platform Samen Onderzoeken](#)).

Om inzicht te krijgen in de succesfactoren, knelpunten en opbrengsten van de kennislabs is een evaluatief onderzoek uitgevoerd door het kernteam van het netwerk Sprong Voorwaarts. De kernteamleden hebben groepsinterviews gehouden met de leden van de kennislabs waarin de genoemde onderwerpen besproken zijn. De interviews zijn op audio opgenomen ten bate van de verslaglegging en op hoofdlijnen uitgewerkt. De gegevens uit de interviews zijn verzameld in een matrix en geanalyseerd op succesfactoren, knelpunten en opbrengsten. De belangrijkste bevindingen worden hieronder weergegeven.

Succesfactoren. Als succesfactoren zien deelnemers met name de methodiek van de kennislabs. Deze wordt ervaren als helpend en geeft structuur om in korte tijd met voldoende diepgang toe te werken naar een concreet eindproduct. Een deelnemer zegt hierover: *“De methodiek van design thinking is heel concreet, doordat je zo door de bijeenkomsten wordt geleid heeft het ook echt iets opgeleverd en is het niet bij alleen praten geleverd. Door de structuur van de PowerPoints zijn we, als we toch afdwaalden door ons enthousiasme, steeds weer teruggekomen bij wat onze taak voor die dag was. Voor mij heeft het heel positief uitgedaakt en ik zou graag vaker op deze manier willen werken.”* Ook de diversiteit in de kennislabs, die op verschillende manieren begrepen wordt: zowel diversiteit in expertise, rollen, onderwijssoort, ervaring als leervragen worden gezien als waardevol element in het kennislab. Dit komt terug in de volgende uitspraak van een deelnemer: *“Ik vond het feit dat er experts bij waren was wel echt van meerwaarde. Dus de mix van theoretische kennis en docentkennis die met elkaar verweven was, was wel echt een kracht.”*

Knelpunten. Als knelpunten zien deelnemers tegelijkertijd ook elementen van de methodiek. Zo geven een aantal deelnemers aan dat het komen tot een gerichte focus in het kennislab vrij lang duurt (3 bijeenkomsten) en dit proces zou volgens sommigen kunnen worden versneld. Alhoewel een aantal achteraf aangeven dat deze vertraging wel nodig was om tot een goede focus te komen. Anderen geven aan dat de structuur met name in het begin als knellend wordt ervaren (o.a. de PowerPoints die als hulpmiddel zijn gemaakt voor de kennisregisseurs), dit zou wellicht beter ingeleid kunnen worden en besproken in de training voor kennisregisseurs. Verder wordt, o.a. door omstandigheden zoals corona, een goede mix van online en offline werken en het verder uitbreiden van de methodiek hierop gezien als verbeterpunt in de methodiek. Meer inzicht in mogelijkheden om online, of in een blend te werken wordt gezien als behulpzaam. Ook zouden meer 'tools' of werkvormen hier kunnen helpen en toegevoegd kunnen worden aan de methodiek.

Opbrengsten voor de deelnemers. De opbrengsten van de kennislabs zijn voor de deelnemers heel divers, zowel gericht op netwerkvorming (leren kennen van anderen en samenwerking), het ontwikkelen van (hernieuwde) motivatie voor zowel het vraagstuk van het kennislab (bijvoorbeeld professionele identiteitsvorming) als voor hun werk als onderwijsprofessional in bredere zin, het experimenteren met nieuwe aanpakken in de praktijk, kennismaken met de methodiek van kennislabs en het (hernieuwd) gemotiveerd raken voor onderzoek. Een paar voorbeelden van uitspraken door deelnemers hierover: *"Ik wilde dit al jaren doen en vond het ontzettend fijn dat ik hier ook de ruimte voor kreeg. Ik hoop dat het de anderen ook voldoende heeft opgeleverd. Het heeft me ook weer nieuwe perspectieven opgeleverd, door het co creatieproces."* En *"En in een keer ligt er dan een heel helder plan eigenlijk waar ik echt mee aan de slag kan. Het plan houdt in dat we volgend schooljaar gaan starten met PLG's in de school op 5 thema's."*

Naast opbrengsten van de deelnemers persoonlijk zijn er ook opbrengsten van de labs als geheel. Ook hier zien we een diversiteit zoals bijvoorbeeld een koffer met werkvormen om in gesprek te gaan over professionele identiteit; een interactieve infographic om met didactisch coachen aan de slag te gaan en een infographic over blended leren. Deelnemers van de labs gebruiken deze opbrengsten in hun eigen onderwijspraktijk (zie ook: [Kennislabs](#))

Conclusie

De methodiek van de kennislabs biedt een goede structuur om snel en gestructureerd een gezamenlijk proces in te gaan en een product op te leveren. In de verdere ontwikkeling van de methodiek worden mogelijkheden voor online/blended toepassing verkend, niet alleen vanwege Covid, maar ook omdat hiermee de toegankelijkheid van deelnemers uit een ruime regio wordt bevorderd. Verder zal in de training en de intervisie duidelijker met de regisseurs worden besproken welke flexibiliteit er is in het gebruik van de aangeboden materialen en PowerPoints.